

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій
Кафедра германської філології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня «магістр»

Спеціальність 035 «Філологія»
Спеціалізація 035.041 «Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська»

*Переклад військової англомовної лексики
(на матеріалі новинних текстів про
російсько-українську війну)*

Допущено до захисту «__» _____ 2023 р.

Зав. каф. германської філології _____ канд. філол. наук, доц. Баранова С. В.

Виконав:
студент групи ПРм-21
Притика Ярослав Михайлович

Наукові керівники:
канд. філол. наук, асистент
кафедри германської філології
Зінченко Анна Володимирівна

Начальник відділу оформлення
допомог, військових пенсій та пільг
Сумського ОТЦК та СП
Крятов Юрій Олегович

Суми 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ЛЕКСИКИ.....	6
1.1.Поняття військової лексики та її статус у сучасному словнику.....	6
1.2. Принципи класифікації військової лексики.....	9
1.3. Функції спеціалізованої лексики у медійному тексті.....	15
РОЗДІЛ 2 ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ЛЕКСИКИ.....	19
2.1. Лексико-семантичні групи англомовної військової лексики.....	19
2.2. Лексичні неологізми в складі англомовної військової лексики.....	23
РОЗДІЛ 3 СПОСОБИ ПОДОЛАННЯ ТРУДНОЩІВ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ЛЕКСИКИ.....	27
3.1. Специфіка перекладу англомовної військової лексики.....	27
3.2. Основні критерії перекладу військової лексики в медійному дискурсі.....	31
3.3. Аналіз способів перекладу військової лексики на матеріалі новинних текстів.....	34
3.4. Рекомендації для відпрацювання прийомів перекладу	

англомовних новинних текстів із елементами військової субмови.....	40
ВИСНОВКИ.....	45
SUMMARY.....	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	55

ВСТУП

Початок повномасштабного вторгнення на територію України вплинув не лише на життя держави, але й на існуючий світовий порядок. Усі міжнародні видання з лютого 2022 року почали стежити за перебігом воєнних дій в російсько-українській війні, поступово вводячи в ужиток звичайних громадян терміни військової сфери. Зміни у наповненні новинних матеріалів, їх значна орієнтація на військову тематику, привернула знану увагу науковців різних сфер, не оминувши й дослідників перекладу.

Вивчення військової субмови вже тривалий час знаходиться у центрі уваги різних дослідників (І. Литовченко, П. Мельник, Д. Василенко, Т. Михайленко). З початком російсько-української війни парадигма вивчення військової лексики набула нових рис, привернувши значну увагу перекладознавців в рамках проблеми висвітлення України як військової держави в світі. Магістерська робота орієнтована на вивчення особливостей перекладу англійських військових термінів у новинних текстах та аналіз прийомів їх перекладу, що визначає її **актуальність**.

Мета роботи визначається її актуальністю, і полягає у системному вивченні особливостей англійської військової лексики, аналізі її перекладу в контекстах англійських новин про російсько-українську війну, розробці типових вправ для навчання перекладу військової лексики.

Визначена мета дозволила сформулювати ряд **завдань**:

- 1) розтлумачити основні поняття дослідження (військова субмова, військова термінологія, лексико-семантична група, перекладацька еквівалентність, перекладацька адекватність);
- 2) проаналізувати особливості англійської військової лексики та описати способи її неологізації;
- 3) розглянути проблему перекладу військової лексики в контексті збереження прагматики англійських новинних текстів;

- 4) проаналізувати англomовні уривки з повідомлень ЗМІ про російсько-українську війну з виявленими військовими номінаціями;
- 5) розглянути перекладацькі прийоми, застосовані для відтворення англomовної військової лексики в новинних текстах;
- 6) запропонувати види вправ для відпрацювання перекладацьких навичок роботи з військовою лексикою в медійних контекстах.

Об'єктом англomовна військова лексика, виявлені в новинних контекстах про російсько-українську війну, **предметом** – перекладацькі прийоми для відтворення особливостей військової термінології українською мовою при збереженні прагматики новинного тексту.

Методи дослідження, використані для реалізації наукових завдань:

1) метод індуктивного та дедуктивного аналізу та синтезу для теоретичного узагальнення, з'ясування закономірностей та формування висновків;

2) компонентний аналіз для з'ясування лексичних особливостей військової термінології та визначення методів поповнення військового словника;

3) метод суцільної вибірки для підбору релевантного матеріалу;

5) метод класифікації та систематизації для узагальнення й систематизації виявлених прикладів військових термінів і їх перекладацьких відповідників;

6) компаративний аналіз для порівняння варіантів відтворення аналізованих військових лексем і оцінки їх прагматики.

Матеріалом роботи слугували новинні тексти міжнародних англomовних видань *The Guardian*, *The Washington Post*, *CNN* тощо.

Теоретичне значення дослідження полягає в узагальненні й систематизації основних положень й термінів у сфері вивчення військової фахової субмови, в наведенні основних понять перекладознавства в області новинних текстів; у викладенні теоретичного розуміння категорій перекладацької еквівалентності та адекватності для перекладу англomовних

новинних текстів і військової лексики в них, описі типових прийомів відтворення військових термінів українською мовою.

Практична цінність магістерського дослідження полягає в подальшій можливості застосування отриманих результатів в наступних наукових дослідженнях з перекладознавства; запропонованих типових вправ – у навальних курсах з перекладознавства, фахового перекладу тощо.

Апробація результатів та публікації. За темою дослідження прийнято до друку фахову статтю «Військова термінологія в англійських новинних текстах: перекладацький аспект» до збірника "Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету"

Структура та обсяг роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, резюме й списку використаної літератури. Загальний обсяг роботи 60 сторінок

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ЛЕКСИКИ

1.1. Поняття військової лексики та її статус у сучасному словнику

Мова безперервно розвивається, а її лексико-семантична система є особливо чутливою до змін, які відбуваються у суспільстві. Рушійними силами цього розвитку є як внутрішні, пов'язані зі співвідношенням між її складовими частинами, так і зовнішні, або позамовні фактори впливу. Значний вплив на цей процес мають й екстралінгвальні фактори, такі як історичний розвиток суспільства, міграційні процеси та зміни в способах комунікації.

Серед складових лексичної системи варто відзначити військову лексику. У цій галузі відбуваються найбільш помітні та значущі зміни, особливо в періоди суспільних трансформацій та військових конфліктів. За словами Т. Михайленко, військова лексика є складовою «адаптивної мікросистеми» мови, яка змінюється або припиняє своє використання в залежності від потреб у військовій сфері [23, с. 8].

Функціонування мови в різних аспектах суспільного життя на сьогодні є однією з найпопулярніших сфер дослідження мовознавців. Особливий інтерес вчених спрямований на дослідження лінгвальних одиниць у так званих «малих мовних системах», які відображають різноманітні сфери людського спілкування [8, с. 90]. Малі мовні системи ми розуміємо як низку діалектів, жаргонів, сленгів, а також професійних мов, які входять в систему національної мови окрім літературної складової.

Військова фахова мова відноситься до малих мовних систем. Вона є спеціальною мовою, яка обслуговує різні напрямки військової галузі, унормовується та функціонує у відповідній сфері. Військова сфера природньо взаємопов'язана з іншими сферами, а відтак оперує у межах трьох

функціональних стилів мови – офіційно-ділового, публіцистичного та наукового [31, с. 259-260].

На думку Л. Туровської, на розвиток військової фахової мови впливають такі екстралінгвальні чинники, як-от соціально-економічний, соціально-комунікативний (естетичний, інтелектуальний) та історико-політичний [30, с. 35]. Філологиня І. Литовченко зазначає, що позамовними чинники є: рівень розвитку науки та техніки в мовному середовищі, соціально-політичні умови в лінгвістичному соціумі, термінологічна політика держави, функціональний статус державної мови та міжнародний статус національної мови [20, с. 77–78].

Активний розвиток військової лексики, особливо в українському медіапросторі, став результатом зовнішніх факторів, особливо суспільно-політичних обставин. На жаль, цей розвиток викликаний не спланованими технологічними проривами в засобах військової техніки, а воєнними діями, які відбуваються на території України.

Війна між Україною й Росією, що почалася на сході країни у 2014 році і перетворилася на повномасштабну війну у 2022 році, стала основною темою для обговорення в усіх сферах світової спільноти. А міжнародні медіа й досі приділяють російсько-українській війні значну увагу на шпальтах видань. Відтак, військова лексика вже не є виключною сферою обігу серед військових; певні її елементи стали частинами словника не лише кожного громадянина України, але й громадян інших країн.

Перш ніж досліджувати прояви фахової мови в англійських медіа, варто зосередитися на визначенні основної термінології нашого дослідження. Термін «військова фахова мова» має низку інших тотожних терміноназв, адже немає й одностайності у детермінації «фахової мови». Взагалі у мовознавстві використовують низку рівнозначних термінів на позначення лексики, яка обслуговує певний фах,: «фахова мова», «спеціальна підмова», «спеціальна мова», «субмова» тощо [5].

Аналіз релевантної літератури показав, що серед вітчизняних та зарубіжних лінгвістів немає одностайності в тлумаченні поняття фахової мови, а тому й відсутнє загальноприйняте визначення цього терміна. Л. Гофман запропонував одне з найвідоміших тлумачень: «Фахова мова – це сукупність усіх мовних засобів, які використовують в обмеженій комунікативній сфері для взаєморозуміння співрозмовників, які працюють у цій галузі» [35, с. 53]. Т. Кияк також зазначав, що це визначення варто доповнити тим фактом, що функціонування фахової мови забезпечує винятково чітко встановлена термінологія» [14, с. 203]. До прикладу, фахова мова зазвичай включає терміни, фахову лексику, конструкції, морфологічні, фонетичні засоби, і, відповідно, є частиною загальноповсякденної мови [35, с. 54].

Фахова мова служить засобом обміну знаннями та досвідом між фахівцями у конкретній сфері діяльності. На підставі зазначених визначень можна визначити ключові риси фахових мов: їх тісний зв'язок з певною галуззю, специфічний набір мовних одиниць та аудиторії, базування на загальнонаціональній мові щодо морфологічних, лексичних та синтаксичних правил, що характерні для загальної мови, а також обмеженість функцій порівняно з загальноповсякденною мовою.

Військова лексика є однією з найдавніших фахових мовних систем. Вона має свої особливості у розвитку й функціонуванні. У лінгвістичних дослідженнях вивчають процеси виникнення та розвитку українських військових лексичних одиниць. Проте аспекти функціонування військової лексики як цілісної системи та її організація залишаються мало вивченими.

Серед вітчизняних мовознавців дослідженням питань, пов'язаних із функціонуванням військової лексики, займалися В. Балабін, Д. Василенко, Т. Михайленко, Л. Мурашко, Б. Якимович та ін. Літературний огляд теоретичних джерел показав, що військова лексика є складною системою, до якої включаються номінації військового побуту й бойовими завданнями. Важливо наголосити, що військова лексика тісно пов'язана з повсякденним

мовленням, а військові лексеми активно входять, відповідно, в лексикон пересічних мовців.

У нашому дослідженні ми будемо називати пласт військової лексики в мові «військовою субмовою», оскільки вона, існуючи в межах національної мови, має усі ознаки спеціалізованої субмови. Окрім того, що військова субмова обслуговує сферу військових відносин, вона також має специфічну комунікативно-функціональну спрямованість, частково існуючи в межах різних функціональних стилів мови.

У структурному плані лексичної підсистеми військова субмова вирізняється організацією за принципом поля з ядром: ядром поля становлять військові терміни, а периферію складає субстандартна лексика.

Також військова лексика характеризується переважно чіткістю, точністю й лаконічністю, застосовується в таких міжпрофесійних жанрах, як військова публіцистика, військово-наукова та військово-дидактична комунікації і з-поміж іншого, документообіг (накази, інструкції, команди тощо) [31].

Повномасштабна війна в Україні значно вплинула на стрімкий розвиток військової субмови не лише в Україні, але й у світі: міжнародні видання й досі приділяють значну увагу перебігу військових подій, використовуючи при цьому номінації військової субмови. Утім, окрім основних лексичних номінацій, військовий словник також набув багатьох неформальних утворень, що зрештою вимагає від нашого дослідження розглянути підходи до класифікації військової лексики.

1.2. Принципи класифікації військової лексики

Широта залучення військової лексики пояснює її різноплановість, а відтак вимагає класифікації в межах наукових досліджень. За рахунок класифікації можемо бачити структуру досліджуваної субмови та її специфіку. Військова лексика обслуговує особливу галузь людської діяльності, яка

включає організацію збройних сил, оперативне й тактичне мистецтво ведення бойових дій, назви озброєння тощо.

Науковиця І. Козелко зазначає, що лінгвістичні класифікації термінів опираються на ознаках термінологічних одиниць мови:

1) класифікації за семантичним змістом лексем, де виокремлюють однозначні й багатозначні одиниці у межах однієї терміносистеми;

2) класифікації за сферою застосування лексем: універсальні, унікальні й концептуально-авторські назви;

3) класифікація на основі історико-лексикологічних аспектів, яка враховує терміни-архаїзми й терміни-неологізми в межах конкретного історичного періоду [16, с. 132].

П. Мельник у своєму дослідженні пише про синхронічно-діахронічний підхід у класифікації:

1. військова термінологія, яка позначає поняття «безпосередньо пов'язані з військовою справою, збройними силами, методами боротьби тощо» сучасного періоду;

2. військово-технічна термінологія, яка позначає поняття «безпосередньо пов'язані з військовою справою, збройними силами, методами збройної боротьби тощо» попередніх періодів;

3. емоційно-забарвлена лексика, яка має стосунок до військової сфери й представлена словами і сполученнями, що часто використовуються у військовій розмовній мові, та є стилістичними синонімами відповідних термінів [22].

К. Ісаєва також підтримує розподіл за сферам використання, і наводить таку класифікацію за тематичною ознакою:

4. військові команди (Струнко!);
5. військово-технічні терміни (далекомір);
6. оперативно-тактичні терміни (бойовий порядок);
7. військово-адміністративні терміни (округ);
8. військово-топографічні терміни (розвідка місцевості);

9. військово-інженерні терміни (понтонна переправа);
10. військово-медичні (евакуація поранених);
11. авіаційні (протиповітряна оборона) тощо [за 20, с. 131].

Ю. Лукіяничук пропонує конкретизувати класифікацію відповідно до типів військ, де застосовується певна лексика, розподіливши її за такими категоріями:

1. терміни Сухопутних військ (включають терміни: механізованих, танкових, аеромобільних, ракетних та інших військ): *field artillery, tank brigade*;

2. терміни Військово-морських Сил (включають терміни надводних, підводних сил, морської піхоти, морської авіації тощо): *landing craft*;

3. терміни Військово-повітряних Сил (включають терміни винищувальної, розвідувальної, штурмової, бомбардувальної, військово-транспортної авіації тощо): *bomber, Chief Master Sergeant of the Air*;

4. терміни Військ зв'язку: *signal operations center, timelines of establishing communication*;

5. терміни Інженерних військ: *combat engineer support, entrenchment* [21].

Дослідниця І. Литовченко доволі розлого дослідила спроби класифікації військової термінології у своїй монографії. Так, вона визначає військову лексику як неоднозначну за складом і структурою. У лінгвістиці найбільш дискусійними є семантичний склад військового семантичного поля і межі тематичного класу лексики у функціональному аспекті. Базуючись на цьому, вчена описує різні мовознавчі підходи до типологізації військової лексики на підставі низки критеріїв, зокрема лексико-семантичного, дериваційного, функціонального [20].

З-поміж класифікацій І. Литовченко виокремлює наведену Г. Бучиною. Остання диференціює військову лексику на три основні класи: «Армія як інструмент держави», «Армія як соціальний інститут», «Озброєння та технічне оснащення армії», які відповідно поділяються на підгрупи (Рис. 1.2.1).

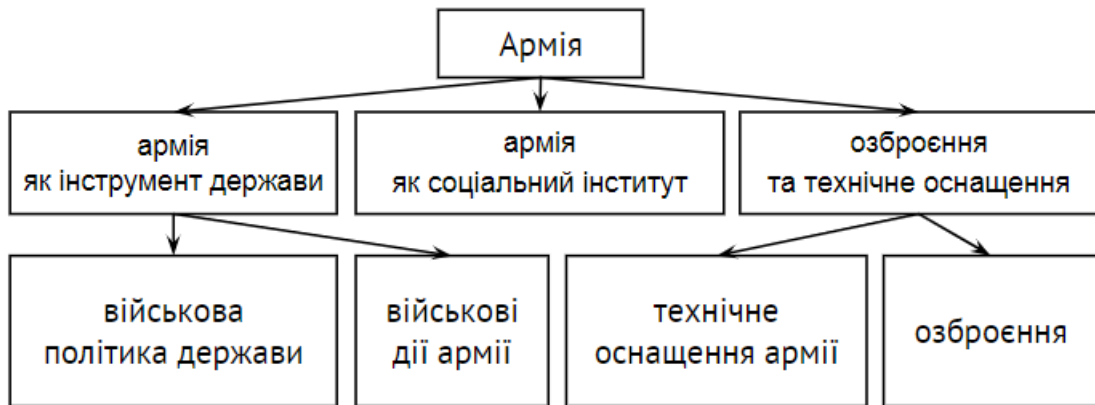

Рис. 1.2.1. Класифікація військової лексики за Г. Бучиною

Водночас інші дослідники військової лексики обмежуються часто саме описом певного складника з усіх досліджуваних тематичних класів/підкласів, або ж розглядають їх у поєднанні, порівнюючи за кількома критеріями одиниці класів і підкласів субмови.

Вартою уваги є класифікація Г. Халимоненко, в якій військова лексика диференційована за тематичними групами:

- 1) назви військової організації;
- 2) рангова термінологія Війська Запорізького;
- 3) номінації атрибутів влади;
- 4) терміни на позначення стратегій та тактик;
- 5) назви зброї та знарядь;
- 6) термінологія судноплавства;
- 7) назви реалій, пов'язаних із кіннотою [32, с. 43-46].

Досліджуючи мову історичних романів, Н. Яценко визначає різні категорії військової лексики, серед яких:

- 1) група слів, що стосується військових осіб;
- 2) назви старовинної зброї, військового спорядження й регалій;
- 3) слова, які описують стратегії, тактику, бойові дії та військові операції [33, с. 31].

Вивчаючи термінологію військово-морських сил, О. Андріянова розширює спектр досліджуваних одиниць і виділяє кілька тематичних груп.

Варто зауважити, що ми вважаємо її класифікацію прикладом ґрунтовно розробленої типології:

- 1) найменування кораблів та суден Військово-Морських Сил України;
- 2) назви частин структури корабля та приміщень спеціального призначення;
- 3) терміни, які позначають двигуни та допоміжні механізми корабля (машини, пристрої, прилади, апарати, устаткування та їх складові, корабельні системи);
- 4) назви властивостей корабля з точки зору морської навігації, бойових можливостей і тактики;
- 5) терміни, пов'язані з одиницями виміру та стандартами;
- 6) назви умов плавання, морських небезпек і засобів навігації морських шляхів;
- 7) терміни, що використовуються у проектуванні, будівництві та ремонті корабля;
- 8) слова, пов'язані з морською навігацією;
- 9) назви зброї та засобів порятунку на кораблі;
- 10) терміни для військових звань і спеціальностей у військово-морських силах;
- 11) слова, що стосуються морської авіації;
- 12) терміни, що позначають військові дії;
- 13) слова, що стосуються рангоуту та такелажу [1, с. 36-39].

Окремо, вона виділяє шість груп команд військово-морських сил, а саме:

- 1) команди для надводних кораблів;
- 2) команди для підводних човнів;
- 3) команди, що регулюють корабельний порядок;
- 4) команди для застосування підймальних засобів;
- 5) команди для формування корабельних відділень;
- 6) команди для керування шлюпками [1, с. 40].

Вивчення військової термінології в англійській мові дозволило Д. Василенку виокремити різні тематичні групи, що стосуються: керівництва та управління військами; військових осіб; озброєння; військової техніки; фортифікацій та споруд; бойових дій та воєнної діяльності; агресії та насильства; поразки та перемоги; цивільного сектору під час конфлікту [4].

Навчальний досвід у галузі військової термінології сприяв появі наукових робіт, кандидатських дисертацій та досліджень, які відображають більш деталізовану класифікацію найменувань різних видів зброї. Наприклад, Я. Рибалка у своїй роботі з теми «Зброя» виокремлює різні мікрогрупи: вогнепальну, холодну (що включає металеву, ріжучу та ударну), боєприпаси, допоміжні пристрої для стрільби, предмети та пристрої для зберігання зброї та боєприпасів, а також матеріали для виробництва зброї [26].

Тематична класифікація лексики допомагає розмістити кожне слово в її загальній структурі, виявити співвідношення та взаємозв'язки між словами у межах тематичної групи та між різними групами, а також виявити логічну та мовну організованість фахової термінології загалом.

За думкою фахівців у мовознавстві, будь-яка тематична класифікація лексики має свій умовний характер, оскільки між різними групами спостерігаються взаємодії. Інколи складно встановити чіткі межі між словами у вивчених групах, що створює підстави розглядати їх як дещо відкриті або гнучкі [20].

І. Литовченко також пропонує власну класифікацію військового технічного оснащення, побудовану на семантичному аспекті (Рис. 1.2.2) [20].

Запропоновані методики класифікації військової лексики не викликають фундаментальних протиріч, але виявляють певну різноманітність та показують відсутність універсального підходу до систематизації військових термінів. На наш погляд, це досить очевидно, оскільки розрізнення військових термінів у їх широкому розумінні базується на відповідності військових об'єктів конкретним фаховим лексичним одиницям.

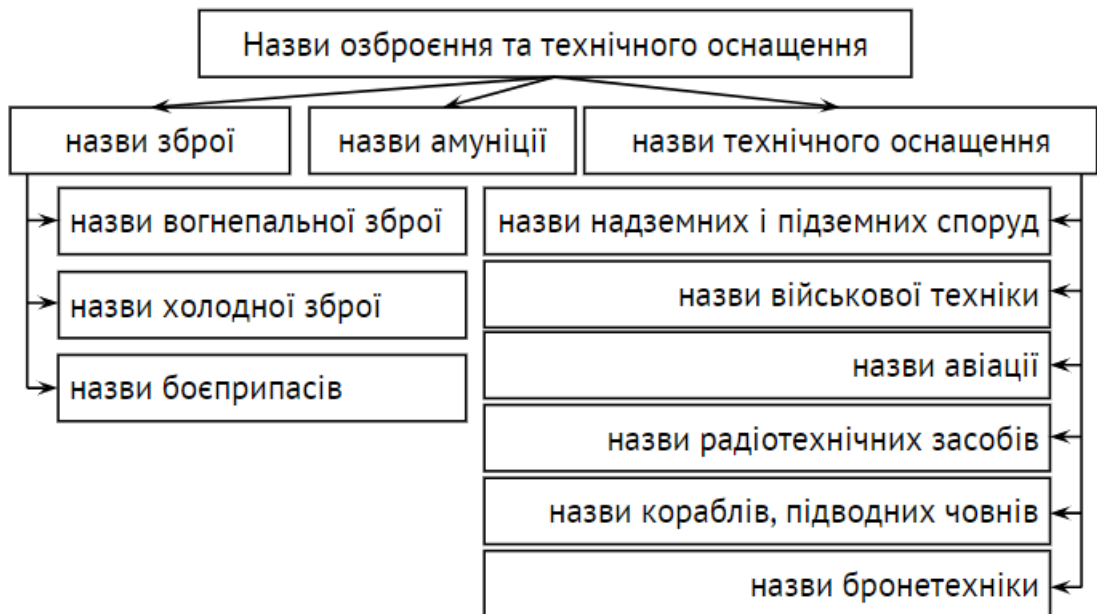

Рис. 1.2.2. Класифікація назв озброєння та військового технічного оснащення

Це пояснює той факт, що дослідження сучасного озброєння мають більш складну класифікацію, яка визначається впливом різних позамовних чинників, таких як розвиток військової науки й технологій.

1.3. Функції спеціалізованої лексики у медійному тексті

Традиційно терміни вважаються невід'ємною й особливою частиною лексики наукового стилю. Однак сучасна ситуація свідчить про змішування між стилями, коли будь-яке слово чи вислів може переходити в інший стиль, виконуючи абсолютно різні функції у плані інформаційності, виразності, образності, синонімічності тощо. Військова лексика зі своєю терміносистемою не становить виключення.

Залучення вузькоспеціалізованої лексики в медіа-мовлення сприяє висвітленню всіх сучасних змін, популяризації наукових досягнень, інноваційних технологій, винаходів та іншого. Зазначимо, що проникнення термінів у мову ЗМІ має стилістичні мети, такі як різноманітність інформації, її чіткість та нестандартність.

Автори публікацій намагаються зацікавити, переконати та вплинути на свідомість широкого загалу читачів, використовуючи різні терміни. У сучасних ЗМІ термінологічна лексика відрізняється широким спектром тематики та різноманіттям сфер її застосування. Активне впровадження військової термінологічної лексики в мову ЗМІ, де вона стала ключовим засобом відтворення та опису реальності російсько-української війни, є яскравим прикладом змішування буденного лексикону із спеціалізованим.

Перш за все, це стосується матеріалів, що належать до суспільно-політичних або соціально-економічних тем і відображають складні події сучасності [25, с. 56-58]. У газетах відрізняють загальнонаукову та вузькоспеціалізовану термінолексику, яка поступово все більше використовується у публікаціях [27, с. 135]. Існують два типи термінолексем, які часто зустрічаються у сучасних газетах:

1. терміни, що вживаються у прямому значенні, тобто для номінативного опису;
2. терміни, що вживаються у переносному значенні, що надають емоційні відтінки [29, с. 145].

Значення термінолексем у газетних матеріалах, які мають номінативну та комунікативну функції, значною мірою залежать від індивідуальних методів їх залучення авторами в тексти. Зазвичай у номінативно-дефінітивній функції використовують соціально-політичну та економічну термінолексику, оскільки ці категорії лексики найбільше відображають ключові напрямки газет.

Через інтенсивне використання термінолексем у прямому та переносному значеннях, текст газет набуває нових відтінків. Сучасні публікації у газетах все частіше застосовують сучасну наукову термінологію, яка раніше використовувалася лише фахівцями. Ці лексеми допомагають збагатити газетний матеріал нестандартними емоційними та смисловими відтінками.

У текстах газет термінолексеми, які залучаються у незвичних поєднаннях, стають основою для індивідуальних нововведень авторів. Така

термінологічна лексика може оновити газетний матеріал, перетворивши його з офіційного та одноманітного на образний, виразний та стильний текст [25, с. 60].

Унаслідок переходу спеціалізованої лексики з одного стилю мови до іншого, наприклад, з наукового у публіцистичний, терміни отримують нові значення. Нестандартне поєднання лексичних одиниць веде до модифікації слів, що можна помітити на прикладах розширення або зміни семантичної структури лексики, а також появи нових значень слів [28, с. 35]. Використання термінологічної лексики у газетах також викликає так звані тропеїчний, або метафоричний та метонімічний переосмислення, яке виникає унаслідок детермінологізації [25, с. 60].

У випадку використання деяких термінів за межами їхніх фахових областей відбувається їх детермінологізація [24, с. 134]. Наприклад, у науковому тексті використання такого терміна є неприйнятним. У газетах, навпаки, використання тропічних засобів, таких як метафора чи метонімія, є цілком нормальним та закономірним. Це пояснюється тим, що в мові газет такі тропічні засоби служать риторичним інструментом, допомагають авторам виразно висловлювати свої ідеї та демонструвати журналістську креативність [25, с. 61].

У науковому стилі термінолексика має зазвичай стилістичну нейтральність. Але коли ця лексика потрапляє у нове для неї семантичне середовище, вона втрачає свої фахові риси. Її значення розширюються, з'являються нові асоціації, але вона стає стилістично насиченою [7, с. 116].

Емоційно-експресивні конотації термінолексики виявляються у газетних матеріалах на суспільно-політичні теми завдяки різноманітним методам та прийомам формування образності. Використання експресивних формулювань дозволяє авторам газетних текстів ефективно, оригінально та нестандартно представляти сучасні події, висвітлювати свої погляди на ці події та запропонувати нові ідеї. Таким чином, термінолексика певної галузі мови

може розширити репертуар мовних ресурсів у газетному матеріалі та спровокувати у читачів нові асоціації та уявлення [25, с. 61].

Спеціалізовану лексику, яка використовується у сучасних газетах, можна розглядати як спосіб відзначення важливих подій у межах суспільно-політичного та культурного життя, а також як засіб впливу на читачів з метою формування певних конотацій для кращого сприйняття представленої інформації. Газети, використовуючи термінолексику, відображають суспільні події та впливають на формування громадянської свідомості, зокрема мовної. Мовна свідомість проявляється у виборі мови для створення текстуальних продуктів та в умінні розрізняти літературний стиль від його відхилень. Тому важливо, щоб преса користувалася мовною нормою, оскільки це сприятиме підвищенню рівня грамотності читачів.

На сьогодні спостерігається інтенсивне використання військової термінолексики у газетах з очевидних суспільно-політичних причин. Це додає виразності газетним текстам, які описують російсько-українську війну, надає їм певного звучання. З метою ефективно донести інформацію про різні аспекти перебігу воєнних дій, особливостей озброєння чи роботи військових підрозділів, автори газетних матеріалів активно залучають у свої матеріали військову термінологію.

РОЗДІЛ 2

ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ЛЕКСИКИ

2.1. Лексико-семантичні групи англomовної військової лексики

Загальноприйнятним є факт, що військова фахова мова отримує найбільший розвиток у періоди воєнних конфліктів. Вплив низки чинників, з-поміж яких специфіка діяльності, залученість у збройні конфлікти широких народних мас, ступінь трансформації способу життя мовної спільноти упродовж таких конфліктів, власне тип воєнних конфліктів.

Специфіка діяльності у військовій професійній сфері полягає насамперед у розгортанні діяльності в ситуації постійної небезпеки, де від швидкості й точності скерованих дій залежить життя військових і подекуди цивільних. Така специфіка діяльності впливає на базові риси фахової військової комунікації. Відповідно, це відображається у використанні певних груп слів, словосполучень та навіть унікального прошарку фразеологізмів. .

Військова лексика виявляє системний характер через наявність конкретних семантичних груп, вивчення яких має велике значення при аналізі семантичних відношень. Групування слів у семантичні категорії дозволяє визначити об'єктивні зв'язки між значеннями термінів та відповідними об'єктами у сфері військових понять.

І. Литовченко приділила значну увагу лексико-семантичним особливостям військової лексики, детально описавши специфіку цієї глобальної лексико-семантичної групи [20]. У нашому дослідженні ми послуговуємося її викладеннями й аналізуватимемо англomовну військову термінологію з цих позицій.

Варто зауважити, що у розвитку людства виокремлюються певні військові сфери, які розвиваються особливо швидко. Військова терміносистема постійно поповнюється новими словами з суміжних наукових дисциплін і

технічних галузей через постійні відкриття та впровадження наукових досягнень. Особливо актуальним це є зараз, в умовах російсько-української війни.

Масштаб воєнних дій на території України та залученість міжнародної спільноти у військову допомогу Україні є причиною розширення військового лексикону й інтернаціоналізації військової лексики, зокрема термінологічних одиниць. Зазначимо, що при систематизації будь-якої лексики науковці акцентують увагу на лексико-семантичній та структурній парадигмі. Це також характерно для вивчення військової лексики, що описує назви зброї, амуніції та споруд.

Лексеми на позначення видів зброї утворюють певну групу слів, які мають спільний семантичний компонент – належність до різних видів зброї. Ця лексична група є своєрідною системою, де слова взаємодіють і пов'язані з реальними об'єктами, що дозволяє розглядати їх у цій лексичній групі як окрему лексико-семантичну категорію. Група слів, що позначають зброю, становить найоб'ємнішу серед інших військових термінів. Зважаючи на реалії російсько-української війни та технічний прогрес у сфері створення зброї, вважаємо саме цю групу найважливішою для характеристики.

Центральну частину цієї групи формують лексеми, які репрезентують назви родових військових. наприклад:

1. боєприпаси: *bomb, grenade, mine, powder*;
2. військова техніка: *aircraft carrier, artillery mount, helicopter, tank*;
3. вогнепальна зброя: *carbine, grenade dispenser, handgun, rifle*;
4. холодна зброя: *dagger, sword, knife, spear, stiletto, arrow, saber*.

Окремі слова військової термінології мають сталий характер, є нейтральними за стилем, мають великий потенціал для утворення нових слів та фраз у військовому жаргоні. Фактори позамовної природи спонукають до створення назв для нових військових об'єктів, що призводить до виникнення нових слів, які відповідають вимогам та потребам у таких термінах.

Ядром цієї групи вважаємо номени, якими послуговується вузьке коло військових фахівців, наприклад: *trinitrotoluene – a powerful, yellow explosive substance* [52]; *hair trigger – a part of a gun that causes the gun to fire when pressed* [51]; *ramrod – a long, thin rod used for pushing explosives, bullets, etc. into old types of gun* [47]. Для людей, які не пов'язані з військовою справою, значення цих слів малозрозуміле.

Тим не менш, у складі військової субмови можна розпізнати також елементи, загальновідомі для цивільного вжитку, наприклад: *rifle – a type of gun with a long barrel (= part shaped like a tube), fired from the shoulder and designed to be accurate at long distances* [49]; *barrel – the long part of a gun that is shaped like a tube* [39]. Проте здебільшого периферія описаної лексики вміщує військово-професійні номінації, які є неофіційними назвами певних предметів та явищ, невнормованою термінологією, і які безпосередньо пов'язані із певною професією, призначені для цільової характеристики військових реалій, як наприклад *bazooka* – сленгове позначення гранатомету.

Услід І. Литовченко, ми диференціюємо наступну лексичну групу англійських військових термінів – «Назви споруд», яка у свою чергу поділяється на кілька підгруп: «назви військових споруд, спеціальних приміщень і їх складових частин», і «назви фортифікаційних споруд». Фортифікаційні споруди поділяються на дві мікрогрупи: «назви польових фортифікаційних споруд» та «назви тривалих фортифікаційних споруд» [20].

Структура головної підгрупи «назви військових споруд, приміщень спеціального призначення та їхніх частин» репрезентована номінаціями типу *hangar, barrack, checkpoint, command observation post* тощо.

Підгрупа «назви польових фортифікаційних споруд» наповнена лексемами типу: *barricade – a line or pile of objects put together, often quickly, during the battles in a town* [40], *trench – a deep hole dug by soldiers and used as a place from which they can attack the enemy while being hidden* [50], *redoubt – a small, often hidden building in which soldiers can hide while they are fighting* [48].

Підгрупа «назви довготривалих фортифікаційних споруд» містить номени: *armoury – a place where weapons and other military equipment are stored* [38], *pillbox – a small, very strong building with narrow holes in the walls through which guns can be fired* [46].

Ще одна вагома лексико-семантична група англомовних військових слів – «Назви амуніції», яка включає терміни, пов'язані з предметами, необхідними для екіпірування військовослужбовця, а також для екіпірування транспортних засобів. До ядра цієї групи відносимо лексеми таких підгруп як «назви захисного спорядження воїна» і «назви спорядження для зберігання зброї», «назви спорядження транспортних засобів». Прикладами цієї лексико-семантичної групи можуть виступати такі номінації, як: *bulletproof vest – a protective garment* [42]; *mekometer – a device that accurately measures distance by measuring the polarization of a reflected beam of light* [45]; *Load Bearing Equipment (LBE) – a load carrying system designed to provide a durable and lightweight means for soldiers to transport individual combat clothing and equipment* [43]. До периферійних лексем цього підкласу входять неофіційні назви елементів оснащення, наприклад *battle rattle – full combat gear worn by a soldier* [41]; *loadout – any set of equipment carried while engaged in a task, expedition, etc* [44].

Масштаб російської агресії проти України постійно вимагає залученості міжнародних партнерів та спільноти загалом до допомоги в боротьбі проти агресора. Це, в свою чергу, впливає на технологічний розвиток і підвищений інтерес населення до військової лексики. Ба більше, міжнародні видання постійно публікують новини про перебіг подій на фронті, а також об'єми партнерської допомоги Україні, через що військова лексика невпинно стає частиною буденного лексикону пересічних громадян.

Такі сфери як військова зброя, військове оснащення та військові споруди є розвиваються найстрімкіше. Аналіз цих лексичних класів військової субмови показав, що вони включають відповідні підкласи, та мають номінативне наповнення із ядерних та периферійних лексем.

2.2. Лексичні неологізми в складі англомовної військової лексики

Із еволюцією суспільства і технічним розвитком з'являються нові погляди на світ, і, відповідно, вдосконалені методи його вивчення. Нові підходи вимагають розуміння і описання, а тому виникають нові терміни й номінації. Постійне оновлення словникового запасу, який відображає поступові зміни в суспільстві через надходження нових слів і виразів, демонструє зовнішні трансформації.

Розвиток військової сфери в поєднанні з постійними військовими діями в різних точках світу є постійною причиною наповнення військового лексикону новотворами. За поширеним мовознавчим визначенням, лінгвістичне поняття «неологізму», або «лексичної інновації» охоплює низку лексико-семантичних явищ, а проблеми вивчення неології набувають особливої ваги у зв'язку з новими тенденціями в розвитку сучасної англійської мови [18, с. 214].

Усі лексичні оновлення спираються на розуміння цього процесу к створення, освоєння чи поширення чогось нового. Мовознавці Ю. Зацний та А. Янков визначають лексичні інновації як слова або вирази з новими значеннями або відтінками значень, що поступово з'являються в мові; сприймаються носіями мови як нові, і поступово інтегруються в систему мови. Це також охоплює нові запозичення з інших мов або діалектів, а також удосконалення раніше не продуктивних лексичних одиниць [10, с. 253].

Сучасна лінгвістика розглядає неологізацію словника не тільки як введення нових слів, але й як комплексний процес, який включає в себе внутрішні та зовнішні запозичення, зміну семантики слів, формування нових стійких словосполучень та підсилення вживання певних фразеологічних одиниць протягом певного періоду [34, с. 8].

Процес неологізації є характерним для всіх прошарків словника будь-якої мови, включаючи військову термінологію. У нашій роботі під військовою лексичною інновацією ми розуміємо нові слова або нові значення та відтінки значень, що з'явилися в мові впливом як екстралінгвістичних чинників, або є

відображенням новаторських процесів у військовій сфері через різні засоби мови; застосування запозичень для відображення реалій збройних сил і військової справи загалом з інших країн.

Вчені Ю. Зацний та А. Янков розрізняють різні типи лексичних інновацій, такі як фразеологічні, семантичні та словотвірні, які позначають появу нових стійких виразів, нових значень для слів або стійких словосполучень, а також словникове поповнення за рахунок запозичень [10]. У свою чергу, В. Заботкіна виділяє три типи лексичних інновацій: власне інновації, трансномінації та семантичні інновації.

Вітчизняна лінгвістика переважно користується двома різновидами лексичних інновацій, які диференціюються за способом входження в мову: лексичні (новотвори/запозичення) й семантичні (нові значення вже відомих лексем). Не оминають у сфері неології й існування оказіоналізмів – індивідуальних новотворів, нових значень відомих слів, що належать до стилістичних неологізмів. Серед способів творення неологізмів розрізняють утворення, морфологічну і неморфологічну деривацію, калькування, запозичення, актуалізацію застарілих слів або лексем різних терміносистем, жаргонів, тощо. Утворення нових значень відбувається шляхом різних типів перенесення: метонімізації, метафоризації, семантичного ущільнення, каламбуру. Нові лексичні одиниці можуть виникати за допомогою різних механізмів, таких як конверсія, складання слів на основі коренів, лексикалізація, а також за допомогою семантичного розширення, коли існуючі слова отримують нові значення [за 6, с. 112].

У нашому дослідженні ми приділили особливу увагу роботі Д. Василенка, який запропонував диференціювати військові лексичні інновації на основі новизни форми та змісту лексичної або фразеологічної одиниці, а також способу її введення в мову. Так, унаслідок інноваційних процесів у сфері військової лексики, військова фахова мова отримує такі види лексичних інновацій:

1. **морфологічними неологізмами** (утвореними морфологічною деривацією): афіксація (*crotch* + *er* – *crotcher* – морський піхотинець); словоскладання (*rattle* + *battle* – *rattle-battle* – військове спорядження); усічення (*bilateral* – *bilat* – двосторонні переговори); абревіація (DART – радіовзвод); телескопія (*voluntold* – *voluntary* + *told* – добровільно-примусово); акронімізація (*KA-BAR* – бойовий ніж) [5];

2. **семантичними неологізмами** (існуюча форма отримує нове значення): на основі метонімізації (*kevlar* – кевларова броня (походить від назви матеріалу)); метафоризації (*hammer* – обстрілювати); каламбуру (*lego* – піхотний підрозділ) [5];

3. **фразеологічними неологізмами**, які утворюються:

а) шляхом поєднання лексем за відсутністю ідіоматичної виразності (*force projection* – демонстрація військової сили / перекидання військ і техніки);

б) шляхом переосмислення словосполучень і їх метафоризації (*groundhog day* – букв. «день сурка» (порядок передислокації військ, на який неможливо вплинути жодним чином));

Найпродуктивнішим способом утворення військових фразеологізмів є повне (*scrambled eggs* – яєчня (значки на головному уборі військового)) або ж часткове переосмислення значень словосполучень (*sky blossom* – парашут, який розкрився у небі) [5];

4. **запозиченнями**: запозичення іншомовних слів у військовій галузі має свої причини: внутрішні – необхідність позначення нових понять і реалій, та зовнішні – етапи розвитку військових галузей і мовні контакти, особливо під час війн та військових конфліктів. Англomовна військова лексика активно залучає французькі й німецькі слова, за останні десятиліття, переважно з причини взаємодії в розвитку технологій. Загалом, в англomовній військовій термінології запозичення з інших мов частково обмежені через домінування англійської мови в галузі технологій та міжнародних зв'язків. Проте створення нових термінів залежить не лише від рівня технологічного розвитку, але й від

внутрішніх мовних законів та креативного потенціалу тих, хто вводить нові терміни. Зазвичай, збагачення словникового складу англійської військової термінології відбувається завдяки внутрішнім мовним можливостям, таким як словоскладання, скорочення та широке використання словотвірних афіксів [4].

Військові лексичні інновації з'являються в англійській мові через появу нових слів або розширення значень та відтінків існуючих слів. Це відбувається під впливом зовнішніх чинників, таких як військові процеси, а також завдяки запозиченням, які відображають реалії збройних сил і військової справи загалом. Військові фахівці та мовці виділяють такі типи лексичних інновацій у військовій термінології англійської мови: морфологічні зміни, нові значення слів, фразеологічні вирази та запозичення.

РОЗДІЛ 3

СПОСОБИ ПОДОЛАННЯ ТРУДНОЩІВ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ЛЕКСИКИ

3.1. Специфіка перекладу англomовної військової лексики

Базові принципи, методи й техніки перекладу, які зазвичай використовуються в специфічних сферах, також стосуються й військового перекладу. У цьому виді перекладу через особливу комунікативно-когнітивну спрямованість проявляються особливі риси, пов'язані зі специфікою стилю, словниковим складом та граматиною військових матеріалів. Унікальність військової термінології і субмови загалом у тому, що вони утримують в собі особливості сфера фахової комунікації та терміносистем, а відтак, переклад військової субмови також вимагатиме залучення прийомів перекладу з пов'язаних субсистем.

Ми підтримуємо переконання вченого В. Балабіна, що військовий переклад є спеціалізованою формою мовного посередництва, і реалізується у військових структурах з метою забезпечення мовних потреб військ. Український вчений описує «військовий переклад як особливий вид міжкультурної двосторонньої та двомовної комунікації, спрямований на роботу з текстами військового спрямування. Ця діяльність відбувається як у звичайних, так і в екстремальних умовах військової служби у різних сферах діяльності збройних сил, таких як військово-політична, військово-технічна та військово-спеціальні, використовуючи для цього мовне посередництво військового перекладача» [2, с. 12].

Утім, в нашій роботі ми зосередили дослідницьку увагу не чисто на військовому перекладі, а на перекладі військових термінів в умовах новинного дискурсу. Саме тому в подальшому ми будемо розглядати поєднання особливостей цих типів перекладу.

При перекладі текстів з військової сфери важливо враховувати їхні жанрові та стильові особливості. До цього переліку входять науково-технічні матеріали та управлінські документи, пов'язані із життям та функціонуванням військ та військових установ у суспільстві. Такі матеріали відрізняються своєрідністю, у них часто зустрічаються спеціальні військові терміни, постійні словосполучення, характерні саме для військової специфіки. Також їм притаманна спеціальна військова лексика, скорочення та умовні позначення [17, с. 274].

З точки зору синтаксису, вони використовують еліптичні конструкції (особливо в документах), стандартні форми вислову, численні паралельні конструкції всередині речення, виражені інфінітивними та дієприкметниковими зворотами. Всі ці особливості пов'язані з особливим функціональним завданням військової комунікації: зміцненням лаконічності, чіткості та конкретності у формулюваннях, точністю та ясністю викладу для забезпечення логічної послідовності та чіткого відокремлення різних думок [17, с. 274].

Дослідниця В. Коновалова у своїй роботі чітко підкреслила, що в англійських військових матеріалах проявляються дві різні спрямованості у вираженні інформації. Одна полягає у використанні офіційного стилю з вживанням складних, часто застарілих зворотів та конструкцій. Інша тенденція характеризується розмовною мовою, іноді з неповною військовою лексикою, і виявляється переважно у військових та технічних матеріалах, призначених для рядових та унтер-офіцерських військовослужбовців, що перебувають у терміновій службі. Ця остання тенденція пов'язана переважно з низьким рівнем загальної та технічної підготовки новобранців, спрямованою на більшу доступність офіційних документів та складних технічних інструкцій для широкого кола військовослужбовців [17, с. 275].

Стилістичний аспект перекладу військової лексики передбачає відповідність добору лексико-граматичних засобів загальній функціонально-комунікативній спрямованості оригіналу з врахуванням чинних літературних

норм перекладеної мови. Англomовна військова термінологія постійно модифікується через вилучення певних слів, зміни значень й оновлення терміносистеми. Це відбувається в контексті реорганізації збройних сил, розробки нових видів зброї та техніки, а також створення нових стратегій у веденні війни, міжнародних конфліктів [12, с. 56].

У своєму магістерському дослідженні А. Бернадіна також спробувала дослідити особливості перекладу англomовної військової лексики. Так, авторка зазначає, що значною помилкою при перекладі військових термінів є бажання перекладача знайти пряму відповідність іноземному терміну серед вітчизняних статутів та інструкцій. Цей підхід може спричинити втрату специфіки зарубіжних військових організацій і призвести до чергових помилок, оскільки терміни можуть виражати поняття, унікальні для зарубіжних військових структур і не відповідати реаліям української армії [3].

Іншою поширеною помилкою може бути спроба дослівного перекладу: англomовний термін або його компоненти є схожими на українські, але все одно мають відмінне значення. Авторка роботи наводить такий приклад: “*military academy*” перекладається українською мовою як «*військове училище*», а не «*військова академія*»; або ж “*ammunition*” часто можуть помилково відтворити україномовним «*амуніція*», хоча цей термін позначає «*боєприпаси*» [3].

Також вважаємо за потрібне підкреслити, що перекладацький аспект військової лексики лишається малодослідженим. Отже, перекладачі, працюючи текстами, які містять елементи військової субмови, повинні спиратися на військовий стиль і знання, та, відповідно, передавати іноземні реалії, не втрачаючи адекватності тексту. Розуміння лінгвокультурологічного контексту є важливим для перекладачів військової документації, оскільки підхід до військових справ за кордоном відрізняється у структурі лексичних одиниць та стилістиці текстів.

Опираючись на опрацьовану методологічну літературу, ми спробували узагальнити типові перекладацькі труднощі при відтворенні військової лексики:

1. визначення терміну військової лексики: деякі терміни використовуються поза військовою сферою, мають кілька значень, або змінюють значення в перекладі залежно від мети комунікації;

2. підбір стратегії перекладу: вибір правильної стратегії перекладу має враховувати широкий спектр термінів навіть у самій військовій сфері, а також важливою є мета тексту;

3. забезпечення адекватності: важливість передати не лише сутність, а й емоційне навантаження терміну. Сюди також долучаємо поняття адекватності, яка часто пов'язана з культурним контекстом і реаліями іншої країни, особливо у публіцистичних текстах, де важливо точно передати інший контекст та можливі конфліктні ситуації.

Також ми спробували підсумувати деякі рекомендації транслятологів – дослідників перекладу військової термінології:

1) за можливості використовувати терміни, що вже затвержені відповідними державними стандартами;

2) зважати на науково-технічні терміни;

3) за відсутності терміну в науково-технічних словниках, використовувати довідкову літературу або консультуватися з фахівцем; у крайньому випадку використовувати описовий метод перекладу;

4) уникати синонімічного використання термінологічних одиниць; усі терміни, символи, скорочення повинні бути уніфіковані;

5) за наявності помилки в написанні терміну, перекладати відповідно до оригіналу та вказати на помилку виноскою, наводячи правильний варіант;

6) чужі для цільової мови терміни варто лишати в дужках;

7) латинські назви залишаються в оригінальному вигляді;

8) уникати довільного скорочення термінів;

9) зберігати оригінальну номенклатуру;

10) відповідність одиниць фізичних величин й спеціальних знаки має бути відносно технічних стандартів [14, с. 78].

Перекладацький аспект військової лексики на сьогоднішній день не має достатнього рівня наукового дослідження. Це пояснює низку актуальних проблем, які постають перед перекладачами під час відтворення англомовних військових термінів українською мовою. Тим не менш, ретельний аналіз теоретичної літератури дозволив узагальнити особливості військової лексики та зібрати рекомендації для перекладу лексики військової субмови. Так, перекладачам слід покеровуватися, перш за все, збереженням військового стилю та орієнтуватися на адекватне відтворення англомовних реалій. Особливу увагу переклад військової термінології вимагає у випадках залучення його в тексти медійного дискурсу. Наше дослідження сфокусовано на визначення ефективних прийомів перекладу англомовних новинних контекстів із елементами військової субмови, а тому ми вважаємо за потрібне додатково розглянути особливості перекладу медійних текстів.

3.2. Основні критерії перекладу англомовної військової лексики в медійному дискурсі

Мова ЗМІ часто орієнтована на залучення ширшої аудиторії та сильніший емоційний вираз тексту. Сьогодні, у зв'язку з широкомасштабною військовою агресією Російської Федерації на території України, газетні тексти стають викликом для перекладачів через вживання нових слів, невідомих викрадень мови та специфічних військово-авіаційних термінів. У зв'язку з цим перекладачам доводиться здійснювати переклад таким чином, щоб він відповідав не лише стилістичним вимогам газетних текстів, які часто мають своєрідне забарвлення, але й передавав культурні особливості мови оригіналу для адекватного сприйняття іноземною аудиторією. У цьому контексті, вибір правильних засобів для досягнення еквівалентності та адекватності перекладу є реальною перекладацькою проблемою.

Ми розглядаємо поняття еквівалентності як результат перекладу, орієнтований на точність передачі перекладеного тексту відповідно до визначених параметрів оригіналу. Щодо адекватності, вона безпосередньо пов'язана з умовами міжмовної комунікації та обиранням перекладацьких стратегій, що відповідають конкретній комунікативній ситуації. Ми розуміємо це так, що еквівалентність спрямована на відтворення впливу оригіналу, тоді як адекватність ставить за мету відповідність перекладу аспектам вторинної комунікативної ситуації. Отже, при дотриманні принципу адекватності перекладач розглядає, хто буде отримувачем інформації, їхню культуру, конкретну мету комунікації через переклад та інші фактори [11, с. 34].

З цих позицій вважаємо цінним дослідження перекладознавця Ю. Найди, який запропонував диференціювати типи еквівалентності на формальну й динамічну. Учений пояснював таку необхідність недосяжність абсолютної точності в перекладі. Утім, досить подібним до оригіналу може бути вплив на реципієнта, хоча знову ж таки без ідентичності в деталях [36].

Так, на думку вченого, формальна еквівалентність передбачає зосередження на повідомленні, формі й змісті. Динамічна еквівалентність властива перекладацькому процесу, коли перекладач намагається отримати не тотожні між собою повідомлення, але створити динамічний зв'язок між повідомленням та його адресатом. Відтак, реципієнт повідомлення не переміщується в іншу культуру, натомість текст орієнтований на його культуру [36].

Переклад новоутворень, особливо транснаціонацій, семантичних неологізмів, оказіоналізмів та мовної гри у газетних текстах, ефективно опирати саме на принципи формальної й динамічної еквівалентності. Це обумовлено тим, що ці мовні явища мають виразний емоційний та культурний відтінок і часто не мають або ще не знайшли свого точного еквіваленту в мові перекладу. Таким чином, на базі цих принципів є можливість досягти успішної передачі емоційного впливу, закладеного в українських газетних текстах і в їх англійських перекладах.

Коли йдеться про формально еквівалентний переклад, перекладач в основному оперує мовою оригіналу, його формою та змістом. Такий фахівець старається повністю відтворити граматичні структури, послідовність у виборі значень, враховуючи характер оригіналу. В результаті, такі переклади часто важко зрозумілі для широкого кола читачів, тому потребують пояснень або коментарів від перекладача. Переклад, який відповідає принципу формальної еквівалентності, не передбачає, щоб реципієнт мав культурні знання мови оригіналу, щоб отримати повне розуміння повідомлення [36].

Також огляд теоретичної літератури показав, що український мовознавець Ю. Жлуктенко також схвально описує формальну еквівалентність. На його думку, за такого виду еквівалентності перекладач намагається відтворити загальну структуру й певні складові елементи повідомлення якомога ближче до форми й змісту оригіналу. На його переконання, домінантна мета формальної еквівалентності – створення перекладеного тексту, сприймаючи який реципієнт може відчутися носієм мови оригіналу й отримати потрібну інформацію [9, с. 86].

Поняття еквівалентності перекладу тісно пов'язане з поняттям інваріанта, що відображає сталу співвідносність між текстами оригіналу та перекладу (або їх частинами). Ця сталість може базуватися на співвідношенні комунікативних цілей вихідного й перекладеного текстів. Повна еквівалентність може виявлятися як на семантичному, так і на прагматичному рівнях текстів оригіналу й перекладу. Тим не менш, коли еквівалентність відбувається лише на одному рівні прагматики, вона є частковою.

Слід зауважити, що адекватність перекладу пов'язана з реальною практикою перекладу, і це часто призводить до компромісів, коли перекладач здійснює суттєві, але обґрунтовані відступи від оригіналу. Це робиться з метою забезпечення відповідності тексту перекладу певним умовам вторинної комунікації, таким як очікування аудиторії, культурні різниці та специфіка. Повна еквівалентність прагне відтворити текст оригіналу в повному обсязі, але

дотримання принципу адекватності часом ускладнює точне передавання всього змісту [13, с. 234].

Під час перекладу текстів, де використано творчий підхід або вони мають експресивне забарвлення, може виникнути конфлікт між первинною та вторинною комунікативними ситуаціями. Це може призвести до того, що перекладач обиратиме спосіб перекладу, який порушить еквівалентність, але забезпечить адекватність тексту в цілому. Таким чином, переклад, який відтворює оригінал повністю, не завжди відповідає вимогам принципу адекватності, і навпаки, адекватний переклад не завжди може дотримуватися повної еквівалентності текстів оригіналу та перекладу [13, с. 234-235].

Якість перекладу визначається двома ключовими принципами: еквівалентністю та адекватністю. Основна різниця між ними полягає у цілях, які вони ставлять перед перекладом. Так, еквівалентність націлена на максимальну відповідність перекладеного тексту певним критеріям оригіналу. З іншого боку, адекватність спрямована на відповідність перекладу тим чи іншим комунікативним умовам. У випадках, коли виникає конфлікт між первинною та вторинною комунікативними ситуаціями, перекладач може застосовувати певні перекладацькі трансформації. При цьому перекладач має свідомо обирати, в напрямку збереження адекватності чи еквівалентності він рухатиметься у перекладі.

3.3. Аналіз способів перекладу військової лексики на матеріалі новинних текстів

Дискурс новин сьогодення орієнтований та швидко висвітлення новин. Окрім того, медійні тексти залучають фахову лексику з метою якнайкраще занурити реципієнта в описувану реальність. Новини про російсько-українську війну в міжнародних виданнях також використовують значну кількість військової лексики. Вітчизняні медіа, посилаючись на першоджерела, застосовують елементи військового перекладу для якнайкращого відтворення

тексту. Тим не менш, через різницю в військових організаціях, значну кількість реалій при відтворення лексем можуть траплятися помилки. У нашому дослідженні ми вирішили навести приклади перекладу англомовних новинних уривків з військовою лексикою, щоб продемонструвати специфіку цього процесу.

Матеріалом для нашого дослідження слугували новинні уривки з різних англомовних газет. Перш за все ми хотіли б розглянути контексти, виявлені в одній зі статей новинного видання CNN. Сама стаття описує озброєння, яке дозволило українським військам успішно відбити навалу російських окупантів на початку повномасштабного вторгнення, через що в тексті трапляється низка специфічних лексем, пов'язаних із лексико-семантичним полем «озброєння». Розглянемо виявлені контексти детальніше (56).

1) *“The Ukrainians needed something that could blunt that **attack** – and found it in the form of the **Javelin**, a shoulder-fired, guided anti-tank missile that can be deployed by a single individual”* – «Українцям було потрібно щось, що могло б відбити цей наступ – і вони отримали це у вигляді **Javelin**, керованої протитанкової ракети, що запускається з плеча і може бути застосована однією людиною» (Переклад – Я. Притика).

Аналізуючи переклад військових термінів, застосованих у цьому уривку, зауважимо, перш за все, що ми лишили назву ракети без перекладу, услід порадам Т. Кияка. Хоча в українській мові вже є давно вживаний транскрибований відповідник «джавелін», ми вважаємо його розмовним варіантом, а тому не вжили в цій частині статті. Подальші військові англомовні терміни перекладалися переважно із залученням структурних змін на рівні лексем та синтаксису;

2) в англомовному уривку *“The Javelin is also good at targeting the weak spot of the Russian tanks – their **horizontal surfaces** – because its **trajectory** after launch sees it **curve upwards** then fall on the target from above, according to Lockheed Martin”* маємо опис деяких технічних характеристик описаної зброї. У таких випадках варто звертати увагу на особливості перекладу термінів із

суміжних областей: *«Javelin також добре підходить для ураження слабого місця російських танків – їхніх горизонтальних поверхонь, оскільки його траєкторія після запуску вигинається вгору, а потім падає на ціль зверху, як стверджують в Lockheed Martin»* (Переклад – Я. Притика). Знову ж таки, в цьому уривку нам трапилися загальні технічні терміни;

3) наступний уривок описує інший вид бойового спорядження – пускові ракетні установки HIMARS: *“HIMARS. The full US Army name is the M142 High Mobility Artillery Rocket System. It’s “a full-spectrum, combat-proven, all-weather, 24/7, lethal and responsive, wheeled precision strike weapons system,” the US Army says.*

That’s a mouthful, but to put it more plainly, HIMARS is a 5-ton truck carrying a pod that can launch six rockets almost simultaneously, sending their explosive warheads well beyond the battlefield’s front lines, and then quickly change positions to avoid a counterstrike”. У цьому уривку маємо не просто окремі вирази, а повноцінні визначення зазначеного озброєння.

У ході перекладу ми залучали переважно прийоми еквівалентних відповідників та морфологічних заміни на лексичному рівні та структурні заміни на рівні висловлювання. Окрім того, відмітним у цьому уривку є наведення автором статті суто військового технологічно опису й спрощеного побутового, який все одно включав військові лексеми: в основному обидва визначення були зрозумілі й не потребували додаткових уточнень від спеціалізованих словників, вимагаючи лише правильності граматичного узгодження в українському варіанті.

При цьому деякі частини мали перекласти за допомогою експлікації, але не через відсутність україномовного військового еквіваленту, а через необхідність досягти адекватності в плані перекладу медійного тексту.: *HIMARS. Повна назва в переліку озброєння армії США – Високомобільна артилерійська ракетна система M142. Як пояснюють військові армії США, це «високоточна, випробувана в боях, всесезонна, цілодобова, смертоносна і швидкодіюча, мобільна система ударного озброєння повного спектру*

ураження цілей». Звучить складно, але щоб простіше, **HIMARS** – це 5-тонна вантажівка з пусковою установкою, яка може запускати шість ракет майже одночасно, відправляючи їхні снаряди далеко за лінію фронту, а потім швидко змінювати локацію, щоб уникнути зворотного удару» (переклад – Я. Притика).

Виявлені уривки в газеті *The Guardian* має окрему щоденну колонку “*Russia-Ukraine war at a glance*”, в якій висвітлює перебіг російсько-української війни, але статті в цій колонці вирізняються меншою залученістю складних військових термінів. Проаналізуємо такий уривок: “*Ukraine’s **military** said its **troops** had repelled Russian assaults in widely separated **sectors of the war** and were braced for a fresh attempt to capture the key **frontline** eastern town of Avdiivka. Russia is engaged in a slow-moving campaign in eastern areas of the 1,000km **frontline**. Ukraine has registered limited progress in a **counteroffensive** launched in the east and south in June*” (53).

Перекладацький аналіз уривку виявив, що в цьому уривку відсутні складні випадки перекладу. Так, для відтворення можуть бути застосовані прийоми прямого відповідника з елементами структурних модифікацій (*military* – *військові*, *troops* – *війська*, *frontline* – *лінія фронту*, *counteroffensive* – *контрнаступ*). Утім, враховуючи певні співпадиння в україномовних відповідниках, у пропонованому нами перекладі уривку ми залучили прийоми логічної заміни (*troops* – *війська / армія*) з метою уникнення тавтології. Також, в уривку є полісемантичні лексеми, які вимагають від викладача уваги при підборі специфічного україномовного відповідника, як-от *assault* – *напад/атака/штурм*. Також перекладацької уваги потребував вираз “*sectors of the war*”, який ми переклали поширеним україномовним відповідником з морфологічною модифікацією «ділянки лінії зіткнення».

Отже, ми пропонуємо такий варіант перекладу: «Українські **військові** заявили, що їхня **армія** відбила російські **штурми** на багатьох **ділянках лінії зіткнення** й готові до нової спроби **захопити** ключове місто на сході країни – Авдіївку. Росія веде повільну **кампанію** на східних ділянках 1000-кілометрової

лінії **фронту**. Україна зафіксувала обмежений прогрес у **контрнаступі**, розпочатому на сході та півдні в червні» (Переклад – Я. Притика).

Інша цього новинного видання містить контексти з низкою інших військових номінацій: “*The defence forces of Ukraine conducted a series of successful operations on the left bank of the Dnipro River, along the Kherson front,*” *the Ukraine Marine Corps said in a statement on social media. // ... after Russia constructed formidable minefields and other defences along the frontline. // With Russia and Ukraine struggling to make significant territorial gains, Gen Valery Zaluzhny, the commander-in-chief of Ukraine’s forces...*” (54).

Опрацювання перекладу наведених уривків зі статті продемонструвало, відсутність термінів підвищеної складності – для усіх виявлених лексем чи поєднань ми знайшли україномовні еквіваленти. Тим не менш, присутні власні назви підрозділі українських військ та звання вимагатимуть від перекладача уточнення підчас відтворення військових реалій: «**Сили оборони України** провели низку успішних **операцій** на лівому березі Дніпра, на **Херсонському фронті**», - йдеться у повідомленні **Морської піхоти України** у соціальних мережах. // ... після того, як Росія побудувала масштабні **мінні поля** та інші **оборонні споруди** вздовж лінії **фронту**. // У той час як Росія та Україна воюють за значні території, **генерал Валерій Залужний, Головнокомандувач Збройних сил України**, заявив, що...» (Переклад – Я. Притика).

Як ми вже писали раніше, терміни військової субмови існують на перетині з технічними субмовами, що трапляється внаслідок значного технологічного прогресу, особливо у часи активних військових дій. У матеріалах видання *The Washington Post* нами були виявлені уривки, які демонструють поєднання технічних і військових термінологій: “**Drones and other high-tech weapons** have made Ukrainian and Russian **tanks largely obsolete**” (55). Наведений уривок був також перекладений із залученням існуючих україномовних еквівалентів: «**Безпілотники** та інші **високотехнологічне озброєння** зробили українські та російські **танки** значною мірою **застарілими**» (Переклад – Я. Притика).

У цій же статті нами було виявлено й інші військові терміни з лексико-семантичних полів «озброєння й техніка», «фортифікаційні споруди», «оперативні дії», «елементи організації військ» тощо. Проаналізуємо уривок: “Kyiv’s new **mobile forces**, staffed largely by untested **recruits**, were stopped cold by dense Russian **minefields** and savage **drone attacks**. “It was hellfire,” one Ukrainian **platoon commander** told *The Post*” (55).

Виконуючи переклад, певну складність викликала лексема ‘*recruit*’, оскільки вона має перше значення «*призовник - той, хто призивається на військову службу*» [37], але може помилково асоціюватися із терміном «*строковик*». Саме тому ми обрали прийом морфологічної заміни й відтворили лексему як «мобілізований», що краще відповідає реаліям війни. Окрім того варто було уточнити відповідність англomовного терміна “*platoon commander*” та його українського відповідника «*командир взводу*», щоб не порушити сприйняття реципієнтом статті статусу людини, яка надавала коментар виданню.

У результаті, запропонований нами переклад має такий вигляд: «*Новостворені Києвом підрозділи мобільних сил, укомплектовані переважно недосвідченими мобілізованими, були зупинені щільними російськими мінними полями і жорстокими атаками безпілотників. «Це був пекельний вогонь», - сказав в інтерв’ю *The Post* один з українських командирів взводу*» (Переклад – Я. Притика).

Огляд низки виявлених уривків із залученням військової лексики в матеріалах англomовних медійних видань дозволило зробити певні висновки щодо особливостей перекладу військової лексики в новинних текстах. Відібрані тексти містили англomовну лексику, яка вирізнялася відносною простотою розуміння для пересічного читача. Більше того, лексеми були знайомі або з побутового дискурсу, або військові терміни, які увійшли в щоденний ужиток. Значну увагу перекладачеві англomовних новинних текстів із елементами військової субмови варто приділяти збереженню адекватності тексту оригіналу й тексту перекладу. Перекладач має обов’язково пам’ятати

про ціль новинного матеріалу – поінформувати читача таким чином, щоб він зміг декодувати потрібну інформацію і зрозуміти ідею медійного тексту.

Переважаючими прийомами перекладу були прийом адекватних відповідників, пошуку еквівалентів, структурні морфологічні й синтаксичні заміни. Подекуди ми лишали терміни – власні назви видів озброєння без перекладу, хоча в українській мові присутні транскрибовані відповідники. На нашу думку, ці відповідники ще не закріплені словниками, тому допускається лишити оригінальний терміну. Варто також зауважити, що переклад звань та структурних підрозділів вимагав узгодження з номенклатурою української армії.

3.4. Рекомендації для відпрацювання прийомів перекладу англomовних новинних текстів із елементами військової субмови

Сучасний світ ставить значні вимоги перед фахівцями перекладу, особливо якщо вони працюють у сферах дотичних до швидкого розвитку. Військова сфера в умовах постійних конфліктів розвивається безупинно, а, зважаючи на широкомасштабну війну на теренах України, потреба в якісних перекладачах стає ще вищою.

Одним із напрямків перекладацької діяльності, пов'язаної із перекладом військової субмови, є перекладацька діяльність у медійному світі. Медійний текст має унікальні характеристики, поєднуючи в собі специфіку тих сфер, які він описує, але при цьому володіючи особистою прагматикою. Саме тому, перекладачі, які працюють на перетині медійної і військової сфери мають складне завдання: відтворити термінологічно еквівалентно й прагматично адекватно.

На нашу думку, майбутніх спеціалістів варто навчати такому типу перекладу в рамках дисциплін «Перекладацька практика», або «Практика перекладу». На основі проведеного дослідження було вирішено запропонувати

низку вправ, які сприятимуть покращенню перекладацької компетенції, і напрацювання вмінь військового й медійного видів перекладу.

Вправа 1. Вправи на переклад одиничних термінів: такий вид вправ дозволить студентам ретельно опрацювати кожен військовий термін, зрозуміти його значення, й знайти в українській мові відповідники. Вважаємо корисним також ускладнити завдання пошуком відповідників різних регістрів та функціональних стилів.

Приклад: Переклад військових термінів

1) Підготовка матеріалу: Зібрати англomовні військові терміни, наприклад: “*infantry*”, “*artillery*”, “*tactical*”, “*counterintelligence*”, “*ammunition*”, “*barracks*”, “*drill*” тощо.

2) Виконання вправи: знайти відповідні українські переклади для цих термінів, а також стилістичні відповідники. Підготувати список цих термінів для розподілу серед студентів.

3) Рефлексія: обговорити варіанти перекладу кожного терміну. Пояснити відмінності між різними варіантами перекладу, вказати на контекст та ситуації, у яких може застосовуватися кожен варіант.

Вправа 2. Робота з текстами військового й новинного спрямування.

Приклад: Робота з оригінальним текстом «Еволюція військової технології: сучасні тенденції»

1) Підготовка матеріалу: знайти текст в новинному виданні потрібного спрямування й тематики, наприклад: *HIMARS. The full US Army name is the M142 High Mobility Artillery Rocket System. It’s “a full-spectrum, combat-proven, all-weather, 24/7, lethal and responsive, wheeled precision strike weapons system,” the US Army says. That’s a mouthful, but to put it more plainly, HIMARS is a 5-ton truck carrying a pod that can launch six rockets almost simultaneously, sending their explosive warheads well beyond the battlefield’s front lines, and then quickly change positions to avoid a counterstrike (56);*

2) Завдання для студентів:

2.1. Читання тексту: Попросіть студентів прочитати текст та виділити ключові аспекти, основні поняття та технологічні інновації, які узагальнюються у тексті;

2.2. Рефлексія: обговорення ключових термінів та їх значень і лінгвістичних особливостей;

2.3. Обговорення важливих термінів: студенти мають знайти важливі терміни, які вони вважають ключовими, і пояснити їхні значення.

Вправа 3. Створення словника з термінами за певною лексичною групою: такий вид вправ дозволить навчитися працювати зі словниками та відстежити родо-видові зв'язки між військовими термінами.

Вправа 4. Порівняльний аналіз текстів.

Приклад: Порівняння англomовного тексту і його українomовного варіанту.

- 1) Підготовка матеріалу: обрати англomовний новинний текст із військовими термінами та створити англomовний переклад за допомогою інструментів штучного інтелекту. Наприклад:

<i>Bayraktar TB2 drone</i> <i>The Turkish-designed drone has become one of the world's best-known unmanned aerial vehicles (UAV) due to its use in the Ukraine war.</i> <i>It's relatively cheap, made with off-the-shelf parts, packs a lethal punch and records its kills on video. Those videos have shown it taking out Russian armor, artillery and supply lines with the missiles, laser-guided rockets and smart bombs it carries.</i>	<i>Безпілотник Bayraktar TB2</i> <i>Цей турецький безпілотник став одним з найвідоміших у світі безпілотних літальних апаратів (БПЛА) завдяки його використанню у війні в Україні.</i> <i>Він відносно дешевий, зроблений з готових деталей, має смертоносний удар і записує свої вбивства на відео.</i> <i>Ці відео показують, як він знищує російську бронетехніку, артилерію та лінії постачання ракетами, ракетами з лазерним</i>
---	--

<p><i>“Viral videos of the TB2 are a perfect example of modern warfare in the TikTok era,” Aaron Stein, a senior fellow at the Foreign Policy Research Institute, wrote on the Atlantic Council’s website.</i></p> <p><i>The Bayraktar TB2 was not a “magic weapon,” but it was “good enough,” he wrote.</i></p> <p><i>He cited as its weaknesses its lack of speed and vulnerability to air defenses. Battlefield statistics appear to bear that out. Seventeen of the 40 to 50 TB2s that Ukraine has received have been destroyed in combat, according to the Oryx open source intelligence website (56).</i></p>	<p><i>наведенням та “розумними” бомбами, які він несе на собі.</i></p> <p><i>«Вірусні відео з TB2 є чудовим прикладом сучасної війни в епоху TikTok», - написав на сайті Атлантичної ради Аарон Стайн, старший науковий співробітник Інституту досліджень зовнішньої політики.</i></p> <p><i>Bayraktar TB2 не був «чарівною зброєю», але він був «достатньо хорошим», написав він.</i></p> <p><i>Він назвав його слабкими сторонами недостатню швидкість і вразливість до засобів протиповітряної оборони. Статистика боїв, здається, підтверджує це. Сімнадцять з 40-50 TB2, які отримала Україна, були знищені в бою, згідно з даними розвідувального веб-сайту з відкритим кодом Oryx.</i></p>
---	---

Завдання студентам: 1. Порівняти обидва тексти, звертаючи увагу на специфічні військові терміни та їх переклади. Визначити, які терміни вимагають особливої уваги при перекладі та які аспекти потребують поліпшення. 2. Визначити, чи збережена повністю прагматика після перекладу тексту ШІ. Навести уривки, які потребують коригування.

Вправа 5. Зворотній переклад.

Приклад: Навести новинний текст українською мовою для зворотного перекладу англійською мовою.

- 1) Підготовка матеріалу: Знайти новинний текст англійською мовою й створити його переклад українською мовою, наприклад:

<p><i>«Якщо Джавеліни були знаковою зброєю на ранніх етапах війни, то ХАЙМАРС є знаковою зброєю на пізніх етапах», - написав у січні Марк Кансіан, старший радник Програми міжнародної безпеки Центру стратегічних і міжнародних досліджень.</i></p> <p><i>ХАЙМАРС стріляє боєприпасами, які називаються керованими реактивними системами залпового вогню (GMLRS) і мають дальність стрільби від 70 до 80 кілометрів (близько 50 миль). А їхні системи наведення GPS роблять їх надзвичайно точними, в межах приблизно 10 метрів (33 футів) від наміченої цілі.</i></p>	<p><i>“If Javelin was the iconic weapon of the early phases of the war, HIMARS is the iconic weapon of the later phases,” Mark Cancian, senior adviser for the International Security Program at the Center for Strategic and International studies, wrote in January.</i></p> <p><i>HIMARS fires munitions called the Guided Multiple Launch Rocket System (GMLRS) that have a range of 70 to 80 kilometers (about 50 miles). And their GPS guidance systems make them extremely accurate, within about 10 meters (33 feet) of their intended target (56).</i></p>
---	---

Завдання: 1) Студенти мають відтворити перекладений текст знову англійською мовою. 2) Проаналізувати відмінності в україномовному та англійськомовному текстах. Визначити складнощі під час виконання завдання.

Виконання перекладацьких вправ сприятиме покращенню не лише фонових знань й перекладацьких умінь, але й розширить розуміння геополітичних процесів, специфічних військових процесів. Окрім того, вправи

впливатимуть на розвиток загальних компетенцій студентів, таких як критичне мислення. Зрештою, постійне тренування перекладацької майстерності в роботі із такими нішевими текстами підвищить їх шанси на успішне працевлаштування серед інших фахівців.

ВИСНОВКИ

У магістерській дисертації викладено результати дослідження англomовних військових термінів, їх включення у новинні тексти, й аналіз прийомів їх відтворення українською мовою. Отримані результати дослідження підтвердили досягнення поставленої мети, розв'язання поставлених завдань та дали підстави для наступних висновків:

1. Військова фахова мова функціонує як специфічна мова, яка відображає різні аспекти військової сфери. Ця мова існує в межах трьох комунікативно-функціональних стилів, зокрема офіційно-ділового, публіцистичного та наукового, залежно від тематики спілкування. Англomовна фахова мова військової галузі об'єднує специфічну військову термінологію та стилістично забарвлену лексику, які постійно розвиваються через впровадження нових понять та реалій у військовій сфері. Військова лексика характеризується чіткістю, лаконічністю та послідовністю, що використовується для обслуговування й функціонування військових організацій.

2. Вивчено проблему класифікації військової лексики, зокрема англomовної. Проведений аналіз теоретичних робіт дозволив виділити кілька поширених підходів до типологізації англomовних військових термінів: за тематичною ознакою й за сферою використання. Кожна з цих класифікацій є значним внеском у розвиток лінгвістичних досліджень в аспекті вивчення англomовної військової лексики.

3. Розглянуто особливості функціонування військових термінів у ЗМІ. Останнім часом медійні тексти все більше залучають спеціалізованої лексики, в тому числі й військової. Зважаючи на активні воєнні дії, які відбуваються на території України, та в світі в цілому, залучення військової субмови в тексти новинних видань покликано чіткіше представити ситуацію читачеві, й реалізувати певний прагматичний вплив.

4. Проаналізовано лексичні групи військової термінології лексико-семантичних груп «Назви зброї», «Назви споруд» і «Назви амуніції». Було визначено, що лексична група «Назви зброю» включає такі підгрупи: «боєприпаси», «військова техніка», «вогнепальна зброя» і «холодна зброя». Лексична група «Назви споруд» включає підгрупи «назви військових споруд, спеціальних приміщень і їх складових частин», і «назви фортифікаційних споруд». Остання поділяється на дві мікрогрупи: «назви польових фортифікаційних споруд» та «назви тривалих фортифікаційних споруд». Лексико-семантична група «Назви амуніції» об'єднує підгрупи «назви захисного спорядження воїна», «назви спорядження для зберігання зброї» і «назви спорядження транспортних засобів». Усі лексичні групи й підгрупи містять ядерні лексеми, нейтральні за семантикою, та периферійні, які володіють певною стилістичною забарвленістю.

5. Військова сфера тісно пов'язана із науково-технічним розвитком, що, в свою чергу, постійно збагачує їх словниковий склад. У роботі було проаналізовано способи неологізації лексичного складу військової субмови. Було диференційовано чотири основних підходи: морфологічний, семантичний, фразеологічний та запозичення. Кожен із значених видів запозичень має свої особливості словотвору та є продуктивним для англійської військової субмови.

6. Досліджено особливості перекладу англійської військової лексики й наведено загальні рекомендації до відтворення її українською мовою. Визначено, що військовій субмові також характерна сухість, лаконічність подання інформації, синтаксична непоширеність. Військова лексика включає в себе одночасно й офіційний, і неофіційний реєстри спілкування. На основі проаналізованих наукових праць було наведено низку рекомендацій для перекладачів, які працюють із текстами військової тематики. Серед найважливіших правил вказані такі: використанні термінів, затверджених стандартами; використання довідкової літератури або консультацій із

фахівцем; уніфікація термінів; збереження оригінальної номенклатури; відповідність одиниць фізичних величин й спеціальних технічним стандартам.

7. Особливості перекладу англійської військової лексики було розглянуто з позицій її функціонування в новинних текстах. У результаті опрацювання транслятологічних наукових досліджень, було визначено, що якість перекладу визначається двома ключовими принципами: еквівалентністю та адекватністю. Основна різниця між ними полягає у цілях, які вони ставлять перед перекладом. Так, еквівалентність націлена на максимальну відповідність перекладеного тексту певним критеріям оригіналу. З іншого боку, адекватність спрямована на відповідність перекладу тим чи іншим комунікативним умовам. У випадках конфлікту між первинною і вторинною комунікативними ситуаціями, перекладач може застосовувати певні перекладацькі трансформації. При цьому перекладач має зберегти прагматичне наповнення новинного тексту.

8. Було виконано перекладацький аналіз новинних уривків з медійних видань, у яких йшла мова про російсько-українську війну, із залученням військової лексики. Було виявлено, що використана лексика відрізнялася простотою розуміння для пересічного читача. Більше того, лексеми були знайомі або з побутового дискурсу, або військові терміни, які увійшли в щоденний ужиток. Було виявлено, що переважними прийомами перекладу були прийом адекватних відповідників, пошуку еквіваленті, структурні морфологічні й синтаксичні заміни. Подекуди терміни – власні назви видів озброєння лишалися умисно без перекладу. Переклад звань та структурних підрозділів вимагав узгодження з номенклатурою української армії.

9. Розроблено й запропоновано приклади типових вправ для розвитку майстерності перекладу військової лексики в новинних текстах. Обґрунтовано доречність застосування таких вправ у рамках дисциплін «Перекладацька практика» та «Практика перекладу (текстів певних сфер)».

Ми вбачаємо перспективним подальше вивчення особливостей перекладу англомовної військової лексики в інших типах текстів, наприклад, технічних, науково-технічних та офіційно-ділових.

Я, Притика Ярослав Михайлович, своїм підписом засвідчую, що моя дипломна робота «Переклад військової англомовної лексики (на матеріалі новинних текстів про російсько-українську війну)» виконана з дотриманням усіх вимог до наукової етики та поваги до інтелектуальних надбань, самостійно та індивідуально. Під час написання роботи я дотримувався принципів академічної доброчесності та несу відповідальність за порушення загальноприйнятих правил цитування.

SUMMARY

The master's thesis deals with the results of a study of English military terms, their inclusion in news texts and an analysis of the methods of their reproduction in Ukrainian. The results of the study confirmed the achievement of the objective, the solution of the tasks and led to the following conclusions.

The first chapter presents the findings on the military professional language functions as a specific language reflecting various aspects of the military sphere. This part of the study considers a professional language as a means of exchanging knowledge and experience between specialists in a particular field of activity. Based on the above definitions, we can identify the main characteristics of professional languages: their close link to a particular field, a specific set of linguistic units and audience, their basis in the national language in terms of morphological, lexical and syntactic rules typical of the general language, and limited functions compared to the general language.

Military vocabulary is studied as one of the oldest professional language systems. It has its own peculiarities in development and functioning. Linguistic research studies the processes of formation and development of the Ukrainian military vocabulary. However, the aspects of the functioning of the military vocabulary as an integral system and its organisation remain poorly understood.

The military language exists within three communicative and functional styles, in particular official business, journalistic and scientific, depending on communication. Military English combines specific military terminology and a stylistic vocabulary that is constantly evolving with the introduction of new concepts and realities in the military sphere. Military vocabulary is characterised by clarity, conciseness and consistency and is used to serve and operate military organisations.

The following part of the research presents the results of consideration of classifying problem of the military vocabulary, in particular English military vocabulary. The profound analysis of theoretical works allowed us to identify

several common approaches to the typology of English military terms: on the basis of thematic features and on the basis of the sphere of use. Each of these classifications represents a significant contribution to the development of linguistic research in the field of the study of English military vocabulary.

It was pointed out that linguistic classifications of terms rely on characteristics of terminological units within a language: 1) classifications based on the semantic content of lexemes, distinguishing between unambiguous and polysemantic units within a terminological system; 2) classifications based on the field of application of lexemes: universal, unique, and conceptually authorial names; 3) classification based on historical and lexicological aspects, taking into account archaic terms and neologisms within a specific historical period.

The study considered other approaches to classification of English military vocabulary. It's worth noting that we consider its classification as an example of a well-developed typology: 1) names of ships and vessels of the Ukrainian Naval Forces; 2) names of parts of a ship's structure and premises of special purpose; 3) terms denoting engines and auxiliary mechanisms of a ship (machines, devices, instruments, apparatus, equipment, and their components, ship systems); 4) names of ship properties concerning maritime navigation, combat capabilities, and tactics; 5) terms related to units of measurement and standards; 6) names of navigation conditions, maritime hazards, and means of navigating sea routes; 7) terms used in the design, construction, and repair of a ship; 8) words associated with maritime navigation; 9) names of weapons and rescue means on a ship; 10) terms for military ranks and specialties in the naval forces; 11) words related to naval aviation; 12) terms denoting military actions; 13) words related to rigging and tackle.

The investigation has revealed that the proposed methodologies for classifying military terminology do not evoke fundamental contradictions but exhibit certain diversity, revealing the absence of a universal approach to systematizing military terms. In our view, this is quite evident, as the differentiation of military terms in their broad sense is based on the correspondence of military objects to specific specialized lexical units.

The following chapter has investigated the role and function of the English military lexis in the news texts. It was delivered, that incorporating narrowly specialized vocabulary into media discourse contributes to highlighting all contemporary changes, popularizing scientific achievements, innovative technologies, inventions, and more. It's worth noting that the integration of terms into media language serves stylistic purposes, such as information diversity, clarity, and non-standard expression.

Authors of publications seek to engage, persuade, and influence the consciousness of a wide readership by utilizing various terms. In modern media, terminological lexicon differs in its broad range of topics and the diversity of fields it encompasses. The active integration of military terminological lexicon into media language, where it has become a key means of portraying and describing the reality of the Russian-Ukrainian war, stands as a vivid example of blending everyday vocabulary with specialized terms.

The linguistic part of the master's research has touched upon mainly the lexical features of the English military vocabulary. The scale of military operations within Ukraine's territory and the involvement of the international community in providing military aid to Ukraine are reasons behind the expansion and internationalization of military lexicon, especially terminological units. It's worth noting that while systematizing any lexicon, scholars emphasize attention on lexical-semantic and structural paradigms. This is also characteristic in studying military lexicon, which encompasses descriptions of weapons, protective gear, and structures.

The analysis of lexical groups in military terminology includes lexical-semantic groups such as "Weapon Names", "Structure Names", and "Protective Gear Names". It was determined that the lexical group "Weapon Names" encompasses subgroups: "ammunition", "military equipment," "firearms", and "edged weapons". The lexical group "Structure Names" comprises subgroups "names of military facilities, specialized premises, and their components" and "names of fortification structures". The latter is divided into two microgroups:

“names of field fortification structures” and “names of permanent fortification structures”. The lexical-semantic group “Protective Gear Names” consolidates subgroups: “names of warrior protective gear”, “names of gear for weapon storage”, and “names of gear for transportation means”. All lexical groups and subgroups contain core lexemes, semantically neutral, and peripheral ones that possess specific stylistic nuances.

The next chapter considers the neologisms in the English military vocabulary. The process of neologization is characteristic of all levels of the vocabulary of any language, including military terminology. In our work, military lexical innovation is understood as new words or new meanings and shades of meaning that have appeared in the language under the influence of extralinguistic factors, or that reflect innovative processes in the military sphere through various linguistic means; the use of borrowings to reflect the realities of the armed forces and military affairs in general from other countries.

Military lexical innovation occurs in the English language through the creation of new words or the expansion of the meanings and connotations of existing words. This happens under the influence of external factors, such as military processes, as well as through borrowings that reflect the realities of the armed forces and military affairs in general. Military experts and linguists distinguish the following types of lexical innovation in English military terminology: morphological changes, new meanings of words, phraseological expressions, and borrowings.

The paper analysed the ways of neologising the lexical composition of the military sublanguage. Four main approaches are identified: morphological, semantic, phraseological, and borrowing. Each of these types of borrowing has its own peculiarities of word formation and is productive for the English military sublanguage.

The study researched the question of criteria as well for adequate translation of the English military vocabulary in the news texts. Therefore, the basic principles, methods and techniques of translation used in specific fields also apply to military

translation. Due to its special communicative and cognitive orientation, this type of translation has special features related to the specific style, vocabulary, and grammar of military materials. The uniqueness of military terminology and sublanguage in general lies in the fact that they contain the peculiarities of the sphere of professional communication and terminology systems, and therefore the translation of a military sublanguage also requires the use of translation techniques from related subsystems.

In the study military translation is considered as a specialised form of language mediation and is used in military structures to meet the language needs of troops. It is described as the translation as a special type of intercultural bilateral and bilingual communication aimed at working with military texts. This activity is carried out in both normal and extreme conditions of military service in various areas of the armed forces, such as military-political, military-technical and military-specialist, using the language mediation of a military translator. The paper, however, has focused the research not on military translation alone, but on the translation of military terms in the context of news discourse. Therefore, in the following it will be considered through the combination of characteristics of these translation types.

The translation aspect of military vocabulary is currently under-researched. This explains a number of current problems faced by translators when translating English military terms into Ukrainian. Nevertheless, a thorough analysis of the theoretical literature allowed us to summarise the peculiarities of military vocabulary and to collect recommendations for the translation of military sublanguage vocabulary. For example, translators should be guided primarily by the preservation of military style and focus on the appropriate reproduction of English realities. Special attention must be paid to the translation of military terminology in media discourse. The study presented focused on identifying effective methods of translating English news contexts with elements of military sublanguage.

The master thesis considers the notion of translation equivalence as well, which is closely related to the notion of invariance, reflecting a stable correlation between the source and target texts (or parts of them). This consistency may be

based on the correlation of the communicative goals of the source and target texts. Full equivalence can be found at both the semantic and pragmatic levels of the source and target texts. However, when equivalence is found at only one level of pragmatics, it is partial.

It should be noted that the adequacy of a translation is related to the actual practice of translation, and this often leads to compromises when a translator makes significant but justified deviations from the original. This is done to ensure that the translated text meets certain conditions of secondary communication, such as audience expectations, cultural differences, and specificity. Full equivalence aims to reproduce the original text in its entirety, but adherence to the principle of adequacy sometimes makes it difficult to convey the full meaning accurately.

The paper touches thoroughly upon the practical issue of the English military vocabulary translation methods. A translation analysis of news extracts from the media dealing with the Russian-Ukrainian war was carried out using military vocabulary. It was found that the vocabulary used was easy for the average reader to understand. Moreover, the lexemes were either familiar from everyday discourse or military terms that had become part of everyday usage. It was discovered that the predominant methods of translation were the use of adequate equivalents, equivalent searches, structural morphological and syntactic substitutions. In some cases, terms such as the proper names of weapon types were deliberately left untranslated. The translation of ranks and structural units required coordination with the nomenclature of the Ukrainian army.

The practical part of the study has considered the teaching methodological aspect as well of translating the English military vocabulary. Thus, the examples of typical exercises for developing the ability to translate military vocabulary in news texts were developed and offered. The appropriateness of using such exercises in the disciplines of “Translation Practice” and “Translation Practice (of texts in specific fields)” is substantiated.

Further study may lead to research of translational methods used for military vocabulary within scientific texts.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андріянова О. Я. Військово-морська термінологія української мови : етапи формування та семантика : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. К., 2011. 199 с.
2. Балабін В. В. Визначення поняття «військовий переклад». Філологічні трактати. 2018. Т. 10, № 3. С. 7–14.
3. Бернадіна А. В. Функціонально-семантичні особливості англійської військової лексики в перекладацькому аспекті : магістерська дисертація. Київ, 2021. 111 с. URL: https://ktpnam.kpi.ua/wp-content/uploads/2021/12/Бернадіна_маг_дисертація.pdf.
4. Василенко Д. В. Неологізація англійської військової термінологічної лексики. Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Розділ IX : Термінознавство. 2009. С. 475–478.
5. Василенко Д. В. Розвиток словникового складу англійської мови військової сфери ХХ — початку ХХІ століття : дис. канд. філол. наук : спец. 10.02.04. Запоріжжя, 2008. 237 с.
6. Гармаш О. Л. Утворення телескопійних лексичних інновацій в англійській мові та особливості їх перекладу. Вісник Сумського державного університету. Серія «Філологічні науки». 2004. №3(62). С. 111–116.
7. Городиловська Г. Медичні терміни як складова ідіостилю Роман Іваничука. Вісник національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». 2016. № 842. С. 115–118.
8. Дулепа І. Б. Особливості фахових мов у структурі загальнонаціональної мови. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Філологія. 2014. Вип. 8 (1). С. 89-91.

9. Жлуктенко Ю. О., Двухжилов О. В. Проблеми адекватності перекладу. Теорія і практика перекладу. К.: Вища школа, 1981. Вип. 6. С. 85–91.
10. Зацний Ю. А., Янков А. В. Інновації у словниковому складі англійської мови початку ХХІ століття: англо-український словник. Вінниця : Нова Книга, 2008. 360 с.
11. Іванова О.О. Лінгво-стилістичні особливості перекладу англійських газетних текстів українською мовою. Наукові записки. Серія «Філологічна». Вип. 25. 2012. С. 34–36.
12. Іграк К. Ю. Емоційно забарвлені елементи військової лексики. Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського. Лінгвістичні науки. 2017. № 25. С. 55-59.
13. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексико-термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. 576 с.
14. Кияк Т. Р. Фахові мови та проблеми термінознавства. *Нова філологія* : зб. наук. праць. Запоріжжя: ЗНУ, 2007. № 27. С. 203–208.
15. Ковтун О. В. Відтворення англійської військової лексики українською мовою (на матеріалі документів НАТО). Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія «Філологія». 2014. Т. 17, № 2. С. 77–85.
16. Козелко І. Лінгвістична термінологія як об'єкт наукових досліджень наукових досліджень у дисертаціях кінця ХХ – початку ХХІ сторіччя. Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». 2016. № 842. С. 131–134.
17. Коновалова В. Б., Лутай Н. В. Лексико-семантичні особливості військового галузевого перекладу. Лінгвістичні дослідження. 2013. Вип. 36. С. 273–277.
18. Литвин В. В., Мельник А. С., Буньо Г. Б. Інтелектуальна інформаційна система дослідження лексичних інновацій в англійській мові

євроінтеграційному дискурсі. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2008. № 631: Інформаційні системи та мережі. С. 212–219.

19. Литовченко І. О. Уплив екстра- та інтралінгвальних чинників на розвиток військової лексики української мови. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету «Філологічні студії». 2014. Вип. 10. С. 75–83.

20. Литовченко І. О. Динамічні процеси у військовій лексиці української мови (назви зброї, амуніції, споруд). Вид. Р. А. Козлов, 2016. URL: <https://doi.org/10.31812/0564/515> (дата звернення: 01.12.2023).

21. Лукіяничук Ю. О. Способи класифікації військових термінів. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». 2017. № 66. С. 65–67. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/7825/1/22.pdf>.

22. Мельник П. П., Юрковська М. М. Визначення поняття військової лексики та підходи до її вивчення. С. 137–141. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/11258/11148>.

23. Михайленко Т. Д. Інтра- та екстралінгвістичні аспекти формування і функціонування військової терміносистеми в національних мовах : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : спец. 10.02.15 «Загальне мовознавство». К., 1996. 48 с.

24. Пашинська Л.М. Детермінологізація фразем у мові ЗМІ. Культура слова. 2012. Вип. 76. С. 134–139.

25. Поліщук Н.О. Термінолексика як джерело оновлення газетного тексту (на матеріалі газет перших десятиліть ХХІ ст.): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2019. 264 с.

26. Рибалка Я. І. Структура тематичної групи «Військова лексика козацтва» в українській мові XVII–XIII століття : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Дніпропетровськ, 1998. 193 с.

27. Сербенська О. Нові тенденції у мові сучасної преси. Київ: Наук. думка, 1998. 106 с.

28. Томіленко Л. М. Термінологічна лексика в сучасній тлумачній лексикографії української літературної мови: монографія. Івано-Франківськ: Фоліант, 2015. 160 с.
29. Туровська Л. В. Дещо про генезис сучасної української військової термінології. Наукові праці. 2007. Вип. 54. С. 79–84.
30. Туровська Л. Відображення семантичних зрушень у термінології у сучасних засобах масової інформації. Наукова термінологія нового століття: теоретичні і прикладні виміри: зб. наук. пр. / відп. ред. Л. Д. Малевич. Рівне: НУВГП, 2016. С. 141–146.
31. Федоренко С. В., Бернадіна А. В. Загальна характеристика фахової мови військової сфери (на матеріалі англійської мови). Нова філологія. 2021. № 83. С. 257–363.
32. Халимоненко Г. І. Тюркська військова лексика у мовленні українського козацтва : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. К., 1993. 142 с.
33. Яценко Н. О. Військова лексика в історичних романах Ліни Костенко. Дивослово. 2000. № 3. С. 30-32.
34. Gladchenko A. M., Komarova O. S. NEOLOGISATION OF VOCABULARY IN THE PERIOD OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR. "Scientific notes of V. I. Vernadsky Taurida National University", Series: "Philology. Journalism". 2023. T. 1, № 1. С. 7–13.
35. Hoffmann L. Kommunikationsmittel Fachsprache: Eine Einfuhrung. Tubungen: Gunter Naer, 1985. 308 s.
36. Nida E. Towards a Science of Translating. Special Reference to Principles and Procedures Involved in Bible Translating. Leiden: 1964.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

37. Призовник. URL:
<https://slovyk.ua/index.php?sword=%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA>

38. Armoury. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/armoury>.
39. Barrel. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/barrel>.
40. Barricade. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/barricade>.
41. Battle Rattle. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/battle%20rattle>.
42. Bulletproof Vest. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/bulletproof-vest>.
43. Load Bearing Equipment (LBE). URL: <https://www.military.com/equipment/improved-load-bearing-equipment-ilbe>.
44. Loadout. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/loadout>.
45. Mekometer. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/mekometer>.
46. Pillbox. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/pillbox>.
47. Ramrod. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/ramrod>.
48. Redoubt. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/redoubt?q=redoubt>.
49. Rifle. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/rifle>.
50. Trench. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/trench>.
51. Trigger. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/trigger>.
52. Trinitrotoluene. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/trinitrotoluene>.

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ

53. Russia-Ukraine war at a glance: what we know on day 623. The Guardian. 2023. 8 November. URL: <https://www.theguardian.com/world/2023/nov/08/russia-ukraine-war-at-a-glance-what-we-know-on-day-623>.
54. Ukrainian military reports ‘successful operations’ on Dnipro River’s east bank. The Guardian. 2023. 17 November. URL: <https://www.theguardian.com/world/2023/nov/17/ukrainian-military-reports-successful-operations-on-dnipro-rivers-east-bank>
55. Ukraine’s counteroffensive ran into a new reality of war. The Washington Post. 2023. 7 December. URL: <https://www.washingtonpost.com/opinions/2023/12/07/ukraine-counteroffensive-russia-war-drones-stalemate/>
56. Three weapons that changed the course of Ukraine’s war with Russia. CNN, 2023. 25 February. URL: <https://edition.cnn.com/2023/02/25/europe/ukraine-war-three-key-weapons-intl-hnk/index.html>